

РОЗУМНІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СПІВПРАЦІ З ЄС

Інна Міняйленко
канд.екон.наук, доцент

Антон Потьома
магістрант

Володимир Гужва
магістрант

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка» (Україна)*

Незалежно від формулювання стратегічних завдань регіону на майбутній період обов'язковим є впровадження смартспеціалізації, що забезпечить економічне зростання та підвищить конкурентоспроможність регіонів.

У 2010 році ЄС виклав своє бачення розвитку європейської ринкової економіки в стратегії Європи 2020, метою якої є подолання структурних недоліків шляхом розвитку трьох взаємно підсилювальних пріоритетів:

- розумний розвиток, що базується на знаннях та інноваціях;
- сталий розвиток, що забезпечує більш ефективне використання ресурсів і конкурентоспроможність;
- всеохоплюючий розвиток, що сприяє зростанню рівня зайнятості економічно активного населення, соціальної та територіальної цілісності.

Частиною програми «Європейська стратегія» 2020 є адаптована Європейською комісією ініціатива «Інноваційний союз». Ця ініціатива встановлює всебічну інноваційну стратегію для розбудови європейської спроможності в межах розумного, сталого і інклюзивного розвитку та презентує концепцію смартспеціалізації (S3).

Розумна спеціалізація - це підхід, що характеризується виявленням стратегічних напрямків для втручання (підтримки), що базується як на аналізі сильних і потенційних можливостей економіки, так і на процесі підприємницького пошуку (Entrepreneurial Discovery Process) зі значною участю зацікавлених сторін. Це зовнішній аспект, який охоплює широкий погляд на інновації містить і не обмежується лише технологічними підходами, підтримуваними ефективними механізмами моніторингу спеціалізації https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/190523_sssr.pdf.

Основні принципи їх впровадження:

1) Розумна спеціалізація — це місцевий підхід, який означає, що він ґрунтується на активах та ресурсах, доступних регіонам, та їхніх конкретних соціально-економічних викликах, щоб виявити унікальні можливості для розвитку та зростання;

2) наявність стратегії означає зробити вибір для інвестування. Держави-члени та регіони повинні підтримувати лише обмежену кількість добре визначених пріоритетів для інвестицій та/або кластерів на основі знань. Спеціалізація означає зосередження уваги на конкурентних перевагах і реалістичних потенціалах зростання, підтримуваних критичною масою активності та підприємницькими ресурсами;

3) визначення пріоритетів не повинно бути процесом зверху вниз, вибору переможця. Це має бути комплексний процес залучення зацікавлених сторін, який зосереджується на «підприємницькому пошуку», який є інтерактивним процесом, за якого ринкові сили й приватний сектор відкривають й публікують інформацію про нові заходи, а уряд оцінює результати та надає повноваження особам, найбільш спроможним реалізувати цей потенціал;

4) стратегія має охоплювати широкий погляд (підхід) на інновації, підтримуючи технологічні, а також практичноорієнтовані та соціальні інновації. Це дасть змогу кожному регіонові формувати вибір політики відповідно до їхніх унікальних соціально-економічних умов;

5) добра стратегія повинна містити надійну систему моніторингу та оцінювання, а також механізм перегляду для оновлення стратегічного вибору. https://carpathia.gov.ua/sites/default/files/imce/190523_sssrr.pdf

Інтеграція України в європейське співтовариство передбачає розроблення стратегічного планування просторового розвитку регіону, що містить елементи розумної спеціалізації. На сьогодні європейський підхід щодо формування стратегій як на державному рівні, так і на рівні регіону на основі смартспеціалізацій впроваджено у 12 країнах. Це новий інструментарій стратегічного планування просторової політики, що ґрунтується на використанні інноваційно-інвестиційного потенціалу, формуванні принципово нової структури економіки регіону з урахуванням нових «точок росту», створенні конкурентних видів економічної діяльності. В Україні на урядовому рівні зазначено, що смартспеціалізація – це можливість обернути синергію науки, бізнесу та місцевого самоврядування на абсолютно нові інвестиційні перспективи регіонів та вивести громади на новий рівень розвитку.

Національна/регіональна стратегія дослідження та інновацій для смартспеціалізації – це інтегрована, локальна програма трансформації, що спрямована на таке:

- урядову підтримку та інвестиції для ключових регіональних пріоритетів, проблем і потреб для розвитку наукоємного виробництва,

включно із заходами, пов'язаними з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ);

- індивідуальний підхід і конкурентні переваги, що впливають зі спроможності регіону;
- підтримку розвитку технологічних і практичних інновацій за допомогою стимулювання інвестицій бізнес-середовища;
- заохочення стейкхолдерів до активної участі в регіональному розвитку;
- є конструктивною, емпіричною та містить ретельний моніторинг та систему оцінювання.

Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом передбачено економічну інтеграцію та включення до глобального ланцюга доданої вартості через ідеї розумної спеціалізації. Застосування такого підходу є ключовим елементом співробітництва відносно можливого використання європейських структурних та інвестиційних фондів й основою процесів децентралізації.

Інноваційна система розроблення просторових стратегій з урахуванням критеріїв смартспеціалізації передбачає зміну підходів до корегування структури економіки, вияв ключових, структуроформувальних видів економічної діяльності на основі моделювання з урахуванням ресурсних та інвестиційних обмежень, розв'язання соціальних та екологічних завдань територіальних громад.

Основний принцип смартспеціалізації полягає у фокусуванні знань та їх поєднанні з обмеженою кількістю пріоритетних видів економічної діяльності, щоб країни та регіони стали конкурентоспроможними у світовій економіці. Такий підхід дає змогу регіонам скористатися ефектом передачі знань (knowledge spillovers) та використовувати нові знання, що є важливим чинником продуктивності. Інакше кажучи, смарт спеціалізація – це створення унікальних ресурсів і можливостей на основі унікальних промислових, галузевих структур та відповідної бази знань.

Попередні регіональні інноваційні стратегії мали декілька недоліків:

- брак міжнародної та транскордонної перспективи, регіональна інноваційна та економічна система досить часто залишалися ізольованими;
- вони не відповідали виробничо-економічній структурі регіону;
- недостатня участь бізнес-сектора в розвитку науково-дослідних напрацювань;
- відсутність ретельного аналізу регіональних ресурсів та активів;
- упровадження чужих елементів і систем та копіювання розвинутих регіонів без зважання на місцеві особливості.

Як результат, політика у сфері регіональних інновацій часто демонструвала недостатню ефективність у процесі визначення пріоритетів та моделей

міжрегіональної співпраці. В умовах економічної кризи ця проблема постає ще гостріше, адже державні та приватні фінансові ресурси є обмеженими. Таким чином, концепція смарт спеціалізації сприяє ефективному синергетичному використанню державних інвестицій, підтримує країни / регіони в розбудові їх інноваційного потенціалу, одночасно фокусуючи обмежені людські та фінансові ресурси на декількох конкурентоспроможних сферах для сприяння економічному зростанню. <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Kerivnitstvo-Smart-Spetsializatsiyi-DG-JRC-skrocheniy-ukr.-pereklad-1-1.pdf>

Сучасний темп зміни і збільшення знань є настільки великим, що стратегічне планування з урахуванням критеріїв розумної спеціалізації є єдиним засобом формального прогнозування майбутніх проблем і можливостей. Воно забезпечує регіональним органам влади засіб створення плану на тривалий термін. Стратегічне планування на засадах смартспеціалізації дає також основу для ухвалення стратегічних рішень щодо прискорення інноваційного розвитку. Розуміння того, яким має бути шлях інноваційного розвитку регіону, допомагає уточнити найбільш відповідні шляхи дій та переоцінити ресурсний потенціал регіонального розвитку за критеріями смартспеціалізації.

Найважливішим завданням стратегічного планування просторового розвитку за критеріями смартспеціалізації є формування за рахунок ефективних засобів необхідних конкурентних переваг регіону та проведення економічної децентралізації. Проведення стратегічного планування й управління розвитком регіону сприятиме постійному економічному зростанню за рахунок раціонального використання всіх видів ресурсів та врахування синергетичного ефекту від поєднання окремих структуроутворювальних складників економіки регіону.

Список використаних джерел

1. Нежиборець В. Інноваційне підприємництво як складова економічного зростання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. № 1. С. 63-71.
2. Global Innovation Index 2021. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf (дата звернення: 11.05.2022).